

СӘНДІК-ҚОЛДАНБАЛЫ ӨНЕРДІ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЕБЕРЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА ҚОЛДАНУ

Гүлжа Сымағұл

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
магистранты

Резюме

В статье поднимаются вопросы о важности роли декоративно-прикладного искусства казахского народа в деле культурно-патриотического воспитания учащихся

Summary

In article questions of importance of a role of arts and crafts of the Kazakh people in cultural and patriotic education of pupils are brought up

Жаңа қоғамның талабы – қазақ халқының сәндік - қолданбалы өнері арқылы білім, тәрбие беру, ұлттық сезімдерін, мәдениетін қалыптастыру. Қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнері арқылы мектеп оқушыларының шеберлігін, ұлттық мәдениетті оқу-тәрбие процесінде қолдану, қалыптастыруда оларды халықтың рухани-материалдық құндылықтарын түсінікпен қабылдауға және күнделікті өмірде тиімді пайдалануға бағдарлайды. «Еңбек- өнер өрісі, өнер-өмір жемісі» демекші өз ұлттық мәдениетімізді, ұлттық құндылықтарымызды жетілдіруді, қадірлеуімізді осы мектеп қабырғасынан бастағанымыз абзал.

Қол өнер-халқымыздың ұлттық мұрасы. Қазақтың ұлттық қолданбалы өнер тарихы көшпелі өмірдің салт-дәстүрімен тығыз байланысты. Халық шеберлері ұлттық қолөнер мұраларын өмірге әкелді. Яғни, ұста, ағаш шебері, зергер, тігу, тоқу ісімерлердің тынымсыз еңбегі арқылы қазақ қолөнерінің көркем туындылары пайда болды. Халық қолөнері шеберлерінің жасаған таңғажайып ою-өрнектері, алтын, күміс, әшекейлі заттары республикамздың қалалары мен ауылдарында кеңінен насихатталып келеді.

Мәдениеттің дамуы қоғамды ілгері жылжытады. Жеке адам мәдениеті мен қоғам талабына тікелей байланысты. Елбасы Н.Ә. Назарбаев: «... бүгінгі таңда біздің төл мәдениетіміздің міндеттерін өзіміз айқындай алатын мүмкіндігіміз бар. Оны шешу мәдени санаткерлеріміздің еншісінде екенін атап көрсетті. Қазақ мәдениетінің

үш мың жылдық тарихы ұрпақтарға жалғастық пен сабақтастық арқылы жетіп отыр. Мәдениеттің басты таратушылары болған көшпенді ата-бабаларымыз рухани қазынаны ең биік құндылыққа қоя алғандықтан және өздері сол рухани құндылықты бойына жинақтай да білді. Қазіргі бізге жеткен ұлттық салт-дәстүріміз бен әдет-ғұрыптардың қайсысын алып қарасақ та осыны аңғарамыз. Кешеге дейін өткеніміз бен бүгінгіміз жалғастырған нәзік жіп үзілмей, ұрпақ пен ұрпақты байланыстырып келеді. Сәби кезімізден анамыздың әлдиі мен әжеміздің ертегісін тыңдадық. Демек, ұрпақтар сабақтастығы үзілген жоқ. Мәдениетіміз тірі, оған серпін мен ырғық керек. Ғасырлар бойы екшеленген мұраларды бір сәт те естен шығармаған абзал» - деген. Міне, Елбасымыздың да алға қойып отырғаны да, өскелең ұрпақтың өз мәдениетін қол өнерін терең түсініп, дамыта білуі тиіс. Тағы бар айта кететін мәселе - бүкіл әлемдік өркениетті мәдениет, өнер, ғылым т.б. салаларда қолы жеткен табыстардың қазақ тілінде жедел әрі барынша толық мазмұнды әрі запалы түрде жарық көруі қажет.

Халық мұрасындағы ұлттық өнердің дамуы арқылы эстетикалық тәрбие беру дегеніміз-жас ұрпақтың бойында ұлттық мұраттардың негізінде дүниежүзілік рухани қазынамен ұштаса қалыптасатыны мәлім жағдай. Тілді, ұлттық өнерді, ұлттық салт-сана мен әдет-ғұрыпты, дәстүрді, халықтық өнерді білмеудің арты тұтастай мәнгүрттікке, ұлтсыздыққа ұластырады.

Ендеше, ұлттық, өнер мен ұрпақ болашағына бір кісідей жұмыла кірісер сәт келді. Әлбетте, теориялық түсініктерден кедейлік жоқ, ой салатын үлгі болатын өмір сабақтары мен іскерлік және ұшқыр да келелі шаруа қажет. Ол халқымызды кемелдікке, дербестігімізге болашақ ұрпақтың зиялы да өнерлі сезімтал топтын шығуына ұйтқы болмақ. "Иә, қазақ халқының ұлттық ерекшеліктері оның баға жетпес рухани мұралары сақталып дами түсуі керек. Біз бұрынғы империялық пиғылмен қазақтарға шірене қарайтындармен күресіп келдік, бұдан былай күресе береміз", - деп мәлімдеді Нұрсұлтан Назарбаев, қазанның 24-де Алматыда Республика күніне арналған жұртшылықтың салтанатты жиналысында. Қазақтың ұлттық бейнелеу өнері саласында педагогика ғылымы мен өнертануда ұлттық өнеріміздің жетекші саласы, халық өнерінің тәрбиелік мақсаты түбегейлі шешімін тапты деуге тіпті де болмайды.

Соның ең бастысы ұлттық бейнелеу өнеріміздің көркемдік даму тарихын түсіндіретін тенденциялары, негізгі концепциялары мен методологиясы көп сөз бола бермейді. Сондықтан да халық мұрасындағы ұлттық өнердің ерекшелігі, өзіндік көркемдік шешімі айқындала қойған жоқ. Танымдық-эстетикалық жүйесі ашылып, халық өнері дәстүрінің сабақтастығы, дербестігі де терең зерттелмей назардан тыс қала береді. Сондықтан қазіргі кезеңдегі ұлттық өнеріміздің көркемдік ерекшеліктеріне шолу жасап тәрбие мақсатында қолданғанда хронологиялық жолдан шығу керек те, негізінен дәстүр мен жаңашылдық проблемасы арқылы ұлттық өнеріміздің негізгі пір тұту (кредосын) мақсатын айқындау керек.

Әрбір халықтың өзіне лайық төл ойлау жүйесі, айнала ортаны өзінше сезінуі, дербес дүниетанымы болады. Ол үшін жалпыдан жалқыға шығу керек. Қазақ ұлттық мектептерінде осы уақытқа дейін қазақтың ұлттық өнеріне, бейнелеу өнері пәндеріне аса көңіл аударылып ерекше мақсат қойылған емес. Демек, осы кезеңге дейін қазақтың ұлттық қолданбалы қол-өнерінің арнайы жасалған бағдарламасы жоқ. Бұл қазақтың ұлттық қол-өнерін, өрнек өнерін, оның дәстүрін, тәрбиелік мақсатын танып-білу мәселесінде зардабын тигізбей қойған жоқ. Халық мұрасындағы ұлттық өрнек пен түстердің рендерін айырудағы ұлттық дәстүрді оқытып үйретудегі орын алған шолақ түсінік қазақтың ұлттық өнерін терең тануға, халық өнерінің терең мұрасын, дүниетанымын зерттеуде нәтижелі ғылыми методологиялық пайымдаулар болмады.

Қазір қазақ мектептерінде халық педагогикасының, ата дәстүрінің, ұлттық мәдениетші, ұлттық психологияның, ұлттық өнердің ең озық үлгілерін жастар санасына енгізу қолға алынып жатыр. Бірақ біз жастарымызды тек өз халқымыздың ғана дәстүрімен, мәдениетімен, өнерімен тәрбиелесек, онда біз дүниежүзілік өркениет керуенінен артта қалар едік. Бүкіл адамзат таныған дүниежүзілік өркениетті тек бір ғана халық жасай алмайды. Оған бүкіл адамзат өз үлесін қосады. Оның бар жетістіктерін біздің жастарымыз, болашақ ұрпақ өз бойына өшірмесе, онда басқаға жұғымы жоқ сыңаржақ ұрпақ тәрбиеленеді.

Қазақтың ұлттық өнерінің дамуындағы әлеуметтік дүниетанымын терең түсіну. Қазақстан Республикасындағы білім беру жүйесі халқымыздың тарихында мыңдаған жылдар бойы қалыптасқан мол ұлттық қазыналар, идеялар негізінде құрылып, ортақ, мәдени

мұраларын, қазақ халқының рухани және адамгершілік дәстүрлерін, елімізді мекендеген этностардың мәдени күш-қуатын әлемдік өркениет жасаған қазыналарды тұғыр етуі қажет.

Халық мұрасындағы ұлттық, өрнек және рең деген ұғымның өзі, бізге кейінгі жылдарда ғана келген бұрын-сонды терең зерттелмеген түсінік. Халық мұрасындағы ұлттық өнердің даму тарихындағы өрнек пен түрлі реңдердің болашақ ұрпаққа тәрбие беру және жаңа әдіс-тәсілдерді іздестіру мақсатында қарастырды.

Мектеп әлемі адамзат баласына бір қияннан шөліккеп көп бас қоятын мөлдір бастау болғаны жөн, қол өнермен жастайымыздан сусындасақ, еңселі елімізде болашақ ұрпақ өз мәдениетімізді, өз ұлтымызды сүйетін өнерлі де шебер болмақ. Сондықтан ұлттық мәдениеттің терең мазмұнын, қол өнерді мектеп оқушыларының шеберлігін қалыптастыруда қолданудың орны ерекше.

Қолданған әдебиеттер:

1. С. Қасиманов. Қазақ халқының колөнері . Алматы ,1995
2. Н.Ә. Назарбаев. «Қазақстан 2030» атты Қазақстан дамуының ұзақ мерзім стратегиясы. 11-қараша, 2009 ж.
3. Жүрсін Балкенов. Халық мұрасындағы ұлттық өрнек және рең, Қарағанды, 1996